

Česko-lužický

Ročník XVIII
Číslo 1/leden 2008

věstník

Róža Domašcyna

Pawča taktika

Sym. Prawd. Z mojih nutrin
wjedže čenka hadźica.
W njej mam swój jěd.
Tón wužiwam, hdyž hońtwjerski lóšt čuju.
A lóšt na hońtwu čuju stajnje!
Tohodla pokazuju nohi,
chodžu so kolebajo,
křižuju twoje puće.
Chcu će!
Rjaduju swoje předženo.
Prawd syć, židžane powjazy.
Wšitko, štož je či hódž, sobu zaprawd:
labyrinth, wo kotryž rodźiš, schowane puće.
Markěruju dypk, hdžež na tebe čakam –
w pozadku, bjez tkaniny,
ze swěcu we woknje.
Kaž mola na swětło zlětuješ ke mni. Hižo
słodžu twoju krej, tu ćopłu.

Pavoučí taktika

Jsem. Spřádám. Z mých útroh
vede tenká hadička.
V ní mám svůj jed.
Ten používám, když cítím loveckou vášeň.
A chuť na lov mám stále!
Proto ukazuju nohy,
chodím kolébatou chůzí,
křižuju tvoje cesty.
Chci tě!
Skládám svoje předivo.
Spřádám síť, hedvábné nitky.
Všechno, co ti vyhovuje, zapředu dovnitř:
bludiště, o které stojíš, skryté cesty.
Označuju bod, kde na tebe čekám –
v pozadí, bez tkaniny,
se světlem v okně.
Jako mol za světlem přilétáš ke mně. Už
ochutnávám tvoji krev, jak je teplá.

Ze sbírky Wróco ja doprědka du (Budyšin 1990) přeložil Radek Čermák.

NOVÉ VÝZKUMY RANÝCH DĚJIN LUŽICKÝCH SRBŮ **Fredegar, Gana, Liubusua a Srbové v okolí Wittenberka**

Edmund Pjech

Archeologové v NDR se intenzivně zabývali někdejší slovanskou kulturou na svém státním území. Nejdůležitější výzkum slovanského osídlení východně od Labe a Sály (Saale) se prováděl ve východoberlínském Ústředním ústavu Akademie věd NDR. Ale také na různých univerzitách se v rámci raných dějin věnovali

Slovanům v Německu. V rámci projektu *Germania Slavica* zkoumali slovanské národy při Labi a Baltickém moři rovněž v bývalé SRN a v západním Berlíně. Převrat v roce 1989 měl pro východoněmeckou archeologii dalekosáhlé následky. Mnohá archeologická centra a výzkumná pracoviště, jako třeba při Ústředním ústavu

Akademie věd NDR nebo Univerzité Karla Marxe v Lipsku byla na počátku devadesátých let rozpuštěna. Oddělení raných dějin při univerzitách byla obsazena novými lidmi a přesunula často těžší svého zájmu na jiné oblasti. V jednotlivých spolkových zemích však vznikly nové instituce – zemské úřady pro archeologii, které zahrnuly do své práce i tematiku *Germania Slavica*. Současně se pokoušely pokračovat v některých výzkumných projektech z období do roku 1990. V roce 1996 bylo v Lipsku mimo jiné založeno takzvané GWZO (Geisteswissenschaftliches Zentrum für Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas – zhruba Centrum pro dějiny a kulturu východní části střední Evropy), které se věnuje výzkumu Slovanů v Německu: v Meklenbursku a při Baltském moři, později při Labi a dalších regionech. *Germani - Slované - Němci* se jmenuje projekt podporovaný Německou výzkumnou společností, v rámci něhož byly v letech 1992 až 2001 zkoumány dějiny osídlení a kultivování území v Dolní Lužici. Výzkum Milčanů v Horní Lužici byl mnohem snazší. Saský zemský úřad pro archeologii a výzkumné středisko GWZO organizovaly různé menší terénní výzkumy. Některé projekty vedly k novým zjištěním. Dosud uznávané závěry z období do roku 1990 byly doplněny, korigovány nebo zpochybněny. Čtyři takové příklady týkající se raných lužickosrbských dějin bych zde chtěl představit.

Fredegarova kronika

Srbské kmeny poprvé vstoupily do psaných dějin v roce 631 ve Fredegarově Francké kronice (Historia Francorum). Jejich kníže Dervan se odtrhl od frankého krále Dagoberta I. a se svými lidmi se připojil k vznikající Sámově říši v Čechách a na Moravě. Tyto a další srbské kmeny, jak píše mj. Jan Brankač v knize Stawizny Serbow (Dějiny Lužických Srbů), svazek 1, sídlily na rozsáhlém území mezi Sálou a Kwisou/Bobrou, mezi Krušnými horami a lesním pásmem severní Dolní Lužice. Z tohoto slovanského osídlení archeologové NDR našli jednoduchou, v ruce formovanou keramiku takzvaného pražského typu, kterou datovali do 6. století. Právě tento raný příchod Slovanů na výše zmíněné území je dnes zpochybnován. Novou metodou – takzvanou dendrochronologií – je možné archeologické nálezy ze dřeva časově zařadit přesněji než dosud. Tak se východně od Labe našlo značné množství stavebního materiálu ze dřeva, které po prozkoumání metodou dendrochronologie bylo datováno do 8. století. Archeologům zatím zcela chybí informace ze 6. a 7. století. Z toho vyvodili, že do roku 700 rozsáhlé slovanské osídlení na východ od Labe a Sály neexistovalo. Tím byl také zkomplikován výklad Fredegarovy kroniky. Někteří archeologové tvrdí, že francký kronikář neměl na mysli kmen nebo kmenový svaz Srbů, ale obecně Slovanů východně od Franků. Jako další potvrzení jejich teze o pozdějším příchodu Slovanů slouží také skutečnost, že po Fredegarových záznamech prameny mlčí déle než sto let. Krátce předtím, než se císař Karel I. Veliký (768–814) ujal vlády, objevují se srbské kmeny znovu v oblasti zájmu francké politiky – tehdy jsou poprvé popsána jejich území východně od Sály. Kromě informací z této doby vyzdvihují současní archeologové zápisky takzvaného Bavorského geografa, který podrobně popsal slovanské kmeny na uvedeném území. Tento pramen vznikl v průběhu 9. století. V něm se představují srbské kmeny a jejich sídelní území, mezi jinými Milčané a Lužičané v Horní a Dolní Lužici, Glomači mezi Míšni a Grimmou, Koledici a Susli mezi Meziborem (Merseburg) a Lipskem a další kmeny v západních oblastech. Bavorský geograf zevrubně představuje jejich sídelní, hospodářskou a politickou strukturu.

Hradiště Gana

Stejně jako raný příchod Srbů v 6. století je zpochybnováno i dosavadní datování hradišť. Východoněmecký archeolog Joachim Herrmann spolu s dalšími experty zkoumal v 60. a 70. letech minulého století dolnolužické hradiště v Tornowě a vzhledem k nalezené keramice odhadoval, že vzniklo v 7. nebo 8. století. V posledních letech však průzkumy náležly z několika dolnolužických hradišť dendrochronologickou metodou bylo zjištěno, že nalezené dřevky dřeva pocházejí z 2. poloviny 9. a počátku 10. století. To znamená, že hradiště vznikla nejdříve kolem roku 850. Vzhledem k výsledkům z Dolní Lužice vyvodil Joachim Hennig závěr, že i hradiště

v Horní Lužici byla postavena ve stejné době. To je opravdu na pováženou, protože v Horní Lužici neproběhly v posledních desetiletích prakticky žádné archeologické výzkumy. Mimo to nelze poměry v Dolní Lužici prostě přenést na Horní Lužici. Hradiště Milčanů jsou větší, než Lužičanů, jak mj. zjistil Matthias Wilhelm. V Horní Lužici existují mimo hlavní hradiště částečně i menší hradiště v jejich okolí. To ukazuje, že Milčané měli ústřední hradiště a tím i ústřední sídlo vlády. V Dolní Lužici však podle všeho taková centrální moc, resp. takové ústřední hradiště neexistovalo.

Presvědčivý je však argument, že na začátku 10. století vznikala mnohá slovanská hradiště jako reakce na východní expanzi rozvíjející se německé říše, jak tvrdí prehistorik Felix Biermann. V Míšni dal v roce 929 německý král Jindřich I. na místě dnešního Albrechtova hradu postavit pevnost. Odtud koordinoval vojenské výpravy mj. do země Milčanů a Lužičanů. Podrobit si je se mu podařilo v r. 932. Velmi hustá struktura hradišť v Horní a Dolní Lužici vznikla v podstatě na obranu krátce předtím. K této argumentaci se v poslední době kloní rovněž J. Herrmann. Přesto ale tvrdí, že na území východně od Labe a Sály první slovanská hradiště jako kmenová střediska existovala nejpozději v první polovině 8. století. Velká část z nich však vznikla teprve v 9. a první polovině 10. století.

Nové výzkumy přispívají k doplnění dosavadního stavu vědeckého poznání. Zatím například nebylo možné s jistotou lokalizovat různá hradiště srbských kmenů, například ústřední hradiště Glomačů Ganu. Gana je historickou skutečností, kterou popisuje ve své kronice saský mnich Vidukind z Corvey. Podrobně vykresluje vojenskou výpravu německého krále Jindřicha I. proti Glomačům v roce 929. Celých 20 dní Ganu obléhal. Po jejím dobytí dal všechny mužské bojovníky povraždit a ženy a děti odvést do otroctví. Přemožení Gany bylo pro Jindřicha důležitým krokem k dalšímu dobývání tohoto kraje a zároveň k postavení Míšeňského hradu. Dlouho nebylo jasné, kde hradiště Ganu hledat. Badatelé uváděli různé vesnice a osady, mj. hradiště na vrchu v prostoru Hof/Strauchitz poblíž Oschatze. V 90. letech minulého století tyto domněnky zesílily. Na bývalém hradišti, na němž je dnes pole, byly při orání nalézány různé nádoby z 9. a 10. století. Aby bylo možné získat jasnější představu o stavu a struktuře hradiště, rozhodl Saský zemský archeologický úřad v roce 2003 v krátkém období mezi žněmi a novým obděláním pole provést zjišťovací výzkum, tzn. sondu do země 30 metrů dlouhou a 6 metrů širokou a hlubokou. Výsledek výzkumu byl označen za *archeologickou senzaci*: pouhých 20 centimetrů pod povrchem byla nalezena jedna z nejmocnějších a největších pevností slovanské doby. Hradiště chráněné svahy kopce bylo navíc obklopeno mocnou, deset metrů širokou a sedm metrů vysokou hradbou. Na hradbě stály ještě pětimetrové palisády se zastrešeným ochozem. Při tom archeologové našli na dřevě stopy velkého požáru. Palisády ze dřeva stejně jako dřevo, které stabilizovalo velkou hradbu, byly spálené. Archeologický řez částí hradiště a hradbou potvrdil zprávy tehdejších letopisců o útoku Jindřicha I., který dal pevnost po jejím dobytí spálit. Tento poslední průzkum potvrdil, že jde o Ganu, ústřední hradiště Glomačů.

Hradiště Liubusua

Také lokalizace legendárního hradiště Liubusua se archeologům 20. století nepodařila. Popis hradu jménem Liubusua patří k nejpodivnějším vyprávěním v kronice biskupa Thietmara Merseburského. Už název zní tajemně. V kronice je zmiňován na třech místech. Thietmar vypráví, že král Jindřich I. hradiště dobyl po založení Míšeňského hradu. Při tom popisuje až do posledních podrobností jeho topografii, polohu a velikost. Šlo opravdu o velké hradiště, na jehož obranu bylo zapotřebí nejméně 3000 bojovníků. Severně od něj zmiňuje další a ještě větší hradiště z doby Římské říše, které bylo v 10. století již v rozvalinách. Toto hradiště mělo podle Thietmarova popisu vícero bran a byl v něm prostor pro téměř 10 000 (!) lidí.

Archeologové se pokoušeli různými způsoby hradiště popsané Thietmarem lokalizovat. Německý archeolog Karl H. Marschalek měl v roce 1941 za to, že Lužičané vybudovali hradiště Liubusua na místě dnešního dolnolužického města Lubina (Lübben). Také

další historikové je lokalizovali do Dolní Lužice, resp. jejích okrajových částí, jako například v padesátých letech Karl M. Fitzkow, který zastával názor, že existovalo na místě dnešního města Bad Liebenwerda, což tehdy bylo důležité středisko. Joachim Herrmann zase tvrdil, že je třeba Liubusiu hledat u Freesdorfu. Liubusia byla podle jeho mínění ústředním hradištěm Lužičanů. Třebaže většina archeologů v minulosti předpokládala umístění hradiště v Dolní Lužici, někteří odborníci byli jiného názoru. Historik a archivář Rudolf Lehmann navrhol hledat je vně Dolní Lužice. Z Thietmarovy kroniky vyvodil závěr, že Liubusia existovala na sever od Míšně, na území Glomačů.

Felix Biermann a Kerstin a Ralf Gebuhrovi nedávno společně prozkoumali dosavadní výsledky bádání a teorie z archeologického a onomastického hlediska, tzn. komparativně. Zjistili, že dosavadní názory na umístění hradiště se nekryly s historickým popisem biskupa Thietmara. Přiblížili se výkladu R. Lehmana a začali hledat hradiště v oblasti na sever od Míšně. Blízko Labe existují některá hradiště, která postavili Slované. Zvláště zajímavé bylo pro archeology území 12 kilometrů severně od Míšně, přímo u Labe, kde na vrchu u Löbsalu je hradiště, které bylo v raném a vrcholném středověku intenzivně využíváno Slovy. Severně tohoto vrchu existuje další velké hradiště s názvem Goldkuppe (Zlatý kopec). Jde o největší pevnost z doby bronzové a rané doby železné na území dnešního Saska. Topografie této skupiny hradišť se přesně kryje s popisem v Thietmarově kronice. Rovněž z hlediska onomastiky pomocí historicky dokázaných názvů vesnic se podařilo tuto tezi potvrdit. Lze tedy poměrně s jistotou říci, že na začátku 21. století bylo hradiště Liubusia nalezeno. To má ovšem vliv na dosavadní pohled na rané dějiny Lužičanů. Autoři předpokládají, že Lužičané v 10. století neměli ústřední hradiště a tedy ani žádnou ústřední vládu.

Bydleli Srbové v okolí Wyparku ještě v 16. století?

Historik a archivář Frido Mětsk ve svých dílech popisuje srbskou jazykovou oblast – tak zvanou Sorabii – v době reformace. K ucelenému jazykovému prostoru počítá více než 16 tisíc čtveřic kilometrů s přibližně 1850 srbskými sídlišti. Západně od Sorabie byla řada větších srbských jazykových ostrovů. K nim patřily podle Mětska oblasti kolem Jiřowa (Eilenburg) a Worcyna (Wurzen) východně od Lipska, jakož i vesnice v okolí Wyparku (Wittenberg) po obou stranách Labe. Historik Christian Zschieschang v disertační práci publikované v roce 2003, ve které se podrobně zabývá uvedeným regionem, o existenci obyvatel mluvících srbsky v okolí Wyparku v době reformace pochybuje. Jako doklad připomíná akta církevních vizitací ze 16. a 17. století. Zde nenašel žádné prameny ukazující na užívání srbštiny v rámci církve nebo mezi zde ještě žijícími Srby. Pouze v jednom případě se píše o srbských čeledínech v malé vsice poblíž Wyparku. To Zschieschang považuje za neobvyklou zprávu a vyslovuje domněnku, že jde o přistěhovalce.

Především ve východních částech kurfiřtství Saského v takzvaném Zadním srbském okruhu se při církevních vizitacích problematizovalo užívání srbštiny v rámci církevních služeb. Kdyby v okolí Wyparku Srbové ještě sídlili, bylo by užívání lužické srbštiny zmíněno, soudí Zschieschang. S ohledem na zkušenosti z Dolní Lužice 19. století je třeba přinejmenším se ptát, zda jsou tyto církevní vizitační protokoly tak reprezentativní, abychom na nich mohli stavět takovéto závěry. Zvláště v dokumentech z Dolní Lužice se v okrajových částech neobjevují žádné informace o Srbech a užívá-

ní srbštiny, ačkoliv z jiných pramenů (cestopisná vyprávění, popisy soukromých osob atd.) bylo známo, že tam Srbové ještě sídlí. Další důležitý argument pro existenci srbského obyvatelstva v okolí Wyparku v 16. století byly pro Frida Mětska výroky Martina Luthera a dalších učenců, kteří nazývali lidi ve vesnicích po obou stranách Wyparku *Wendy* nebo *Vandaly*. Podle Lutherových slov byli jeho posluchači pod kazatelnou *nejchudší laikové a Srbové*. Ti už rozuměli německy, proto se jim kázalo podle možnosti jednoduchým, ale pouze německým jazykem. Christian Zschieschang však nevidí v těchto výroci žádný jazykový zařazení. Podle jeho interpretace se zde jedná o historické chápání obyvatelstva, které v minulosti bylo srbské. Tvrdí, že srbské obyvatelstvo v okolí Wyparku bylo asimilováno již ve 14. století. Slovanské obyvatelstvo však při osídlování, kolonizování a vytváření nových vesnic bylo ve vrcholném středověku dominantní. Svědčí o tom velká většina názvů vesnic a míst. Ale už ve 12. a 13. století došlo k silnému osídlování této oblasti německými sedláky. Politické a hospodářské svazky srbských vesnic se západem, jihem a severem německého okolí, přispěly k tomu, že se zde srbský jazyk v pozdním středověku vytratil. Také příchod německy mluvícího obyvatelstva do samotných srbských sídel rychle omezoval možnosti užívání srbštiny. O tom, že proces asimilace se uzavřel už několik století před reformací, svědčí podle Zschieschanga malý počet srbských rodinných jmen, která vznikala právě na počátku 14. resp. 15. století.

Výhled

V budoucnu lze počítat s dalšími výzkumy, které zpochybní dosavadní výsledky a interpretace dávných srbských dějin. Ale právě v Horní Lužici je ještě hodně otevřených otázek. K ranným dějinám Milčanů se vedou různé diskuse. Na základě nejnovějších vykopávek GWZO a Saského zemského úřadu pro archeologii vznikla diskuse o tom, že území u budyšínského Ortenburgu nebylo skutečné místo centrálního hradiště Milčanů, protože nebyly nalezeny téměř žádné pozůstatky z 9. a 10. století. Na tom archeolog Louis D. Nebelsick staví svou tezi, že centrální hradiště Milčanů je nutno hledat na jiném místě poblíž Sprévy, snad u Dolní Hórky. Tady podle Nebelsicka bylo toto hradiště zničeno, ale symbolické jméno Budusin bylo přeneseno na nové vznikající německé středisko při hradě Ortenburgu. Nebelsick tvrdí, že s Milčany to bylo podobné jako s Glomači a zničením jejich ústředního hradiště Gana. Tady bylo hradiště také zničeno a 30 km odtud v Míšni vznikla nová německá pevnost.

Z různých stran slyšíme kritiku, že se často nepracuje interdisciplinárně, že archeologie se soustřeďuje přesprávní na svůj obor a velmi málo si všímá například historické geografie nebo jazykovědy. Archeologové v posledních letech prezentovali dílem senzační nová poznání, v některých případech ale chybí teoretické základy nebo opora v jiných vědních oborech. Teprve další výzkumy dokáží, zda se skutečně jedná o nové poznatky nebo jen o chvilkové senzace, které se v budoucnu ukáží jako omyly.

Poznámka překladatele: Pracovník Lužickosrbského ústavu v Budyšíně Edmund Pjeh se ve svém textu zabývá pouze výzkumy na území Německa – tedy Saska, Braniborska a Saska-Anhaltska a zcela opomíjí východní území – mj. také území severních Čech, které by si zasloužilo v tomto smyslu větší pozornost badatelů.

Z hornolužického originálu zveřejněného v časopise Rozhled přeložil a upravil Milan Hrabal. Odborná spolupráce Radek Čermák a Zuzana Bláhová-Sklenářová.

SERBSKE SPĚWY

13. Heja, golcy, pojźco camprowat

Kinga Kijová

Srbové mají bohaté tradice lidových zvyků, které se konají v zimě. Patří k nim *nowolětka*, což je pečení malých zvířátek z mouky a soli, a pak krmení dobytka figurkami. Bohužel tento zvyk

už se pěstuje málo. Více rozšířena je zábava pro děti *ptači kwas* (ptačí svatba) která se koná 25. ledna. Tehdy děti dostávají sladkosti jakoby od ptáčků, protože straka a havran oslavují svatbu.

V ten den se rovněž pořádají průvody a vystoupení dětí, oblečených do tradičních svatebních krojů. Děti, které jsou svatebními hosty, jsou převlečeny za ptáčky. I dospělí mají své zábavy na ptačí svatbu, hlavně v podobě divadelního představení spojeného s tou událostí. Na takové představení se můžete podívat ve vesnicích Chrósčicy, Radwor, Hochoza, Wjerbno a městech Chotěbuz, Budyšin, Worejcey, Kamjenc a Kulow.

Vedle historické *přazy/pšězy*, která byla spojena s tradičním zpracováním lnu (přástky), je pro Dolní Lužici specifický průběh masopustu (*zapust* v Dolní Lužici, *póstnicy* v Horní Lužici). Tato tradice je tak oblíbená, že ji slaví taky ti, kteří nemluví srbsky. Zapust se skládá z *camprowanja* (procházení vesnic a sbírání darů na hostinu) a následující tancovačky. Tento zvyk pochází z předkřesťanské víry v to, že pomocí převleku a silného hluku se z vesnice vyhání všechno zlé. Vesničané se původně převlékali za jezdce na bělouších a čápy, symboly jara, medvědy a kominíky,

Heja, golcy, pojjćo camprowat

Allegretto

Hej- ja, gol- cy, pojj- ćo cam- pro- wat,
wuj- koj, šo- se źo- my wo- glě- dat!
Wšy- kne gol- cy ra- ži cam- pru- ju,
za- pust wja- se- le wše wi- ta- ju.

kterí vyhání zimu. Dnes nebývají zastoupeny všechny převleky, ale nikdy nechybí „vaječná baba“, která shromažďuje dary na masopustní hostinu. Současná mládež se obvykle obléká do žertovných kostýmů.

Jedinou dnes prezentovanou písničkou je píseň právě o pradáv-
ném zvyku *camprowání* od Jurije Winara.

Cam- per- di, cam- per- du, cam- pro- waš ja
z wa- mi cu! Hej- ja, gol- cy, co- my cam- pro-
waš, cam- per, cam- per, camper, cam- pro- waš.

2. Heja, golcy, pojjćo camprowat,
wujk a šota cotej dar nam daš.
Wšykně golcy raži campruju,
dary zapustuju zběraju.
Camperdi, camperdu...
3. Heja, golcy, pojjćo camprowat,
kogo mogła drje žens maš gnaš spat.
Wšykně golcy raži campruju,
zapust woła wšykných k wjaselu.
Camperdi, camperdu...
4. Heja, golcy, pojjćo camprowat,
wujkoj', šoše comy štucku graš.
Wšykně luže raži campruju,
zapust nječ' ze kuždu gožinu.
Camperdi, camperdu...

NOVINY

Z DOMOVA

Ministerský předseda České republiky Mirek Topolánek se v Praze setkal s předsedou Domoviny Janem Nukem. To bylo výsledkem nedávného setkání obou v Drážďanech. Předseda Domoviny mimo jiné jednal o Lužickém semináři, zatím ale bez výsledku.

(SR 22. 11.)

Ve slezské Bašce se konaly **Dny přátelství s Lužickými Srby**. Konaly se při příležitosti 55. výročí tamního sboru, který má už 23 let úzké styky s radworskou Mejou. Lužické Srby na akci zastupoval mimo jiné předseda Domoviny Jan Nuk. Záštitu nad akcí převzal Václav Jehlička, ministr kultury ČR.

(SR 30. 11.)

Z HORNÍ LUŽICE

V Róžantě jsou opět obnoveny **lužickosrbské mše**. Rektorem poutního kostela se stal farář Clemens Hrjehor z Chrósčic. Nedělní mše se budou konat podle starého pořádku, tedy srbské v půl jedenácté. Lužickosrbské nešpory budou stále v neděli odpoledne v 17 hodin. Nového faráře začátkem prosince uvítali Lužičtí Srbové také v Kulowě. Stal se jím dr. Wolfgang Křesák.

(SR 15. 10., 1.-2. 12.)

V současnosti probíhá překlad internetové strany www.lajuba.de do lužické srbštiny. Po jeho dokončení se mohou mladí lidé infor-

movat také v srbštině o akcích, nabídkách a novinkách v okresech Budyšin a Kamjenc. Na projektu spolupracuje sdružení Pawk.

(SR 23. 10.)

V budyšínském německo-lužickosrbském divadle se 24. října představilo ojedinělé představení divadla ze Zlého Komorowa **Krabat**, které vzniklo na základě knihy Jurije Brězana. Knihu dramatizoval sám autor krátce před svou smrtí.

(SR 25. 10.)

Lužickosrbský lidový umělecký soubor stojí před zánikem. Chybí mu totiž 315 000 euro, ale tolik peněz už není schopen ušetřit. Peníze vystačí jen do vánoc. Už nyní se ale hledá řešení.

(SR 26. 10.)

V Budyšině měla 2. listopadu slavnostní představení kniha dr. Erharda Hartstocka o **hospodářských dějinách Horní Lužice**. Lužickosrbský historik popisuje na více než 500 stranách vývoj lužického průmyslu a zemědělství od roku 1547 do roku 1945. Kniha vyšla v nakladatelství Lusatia.

(SR 7. 11.)

Kapacita **mateřské školy v Ralbicích** je vyčerpaná. Možnosti budovy, v které jsou mimo školky i jesle a družina, jsou u konce. Proto již museli odmítnout dítě do jeslí a čekací seznam se rozrůstá. Nyní se hledá řešení, mimo jiné padl i návrh na stavbu nové budovy.

(SR 19. 11.)

Saský ministr financí Stanisław Tilich (viz zprávu v minulém čísle) je proti **zvýšení saského podílu** pro Nadaci lužickosrbského národa. Ministr se domnívá, že spolková vláda by se ze svých povinností neměla tak jednoduše vyvléknout. Oproti tomu

se však saská ministryně kultury dr. Eva-Maria Stange domnívá, že by se dalo jednat o jednorázovém vyrovnání *díry* v rozpočtu nadace.

(SR 22. 11.)

Županka Inga Nowakowa za župu Běla Woda/ Niska na schůzce svazového předsednictva Domowiny v Miłorazu předložila námět, že by Domovina měla přemýšlet, jestli v budoucnu na valných hromadách a podobných setkáních má být jedinou **jednací řečí lužická srbština**. Ve střední a Dolní Lužici totiž mnozí mladší členové Domowiny neumějí natolik srbsky, aby mohli všemu na schůzích rozumět.

(SR 26. 11.)

Z DOLNÍ LUŽICE

Odbagrování. 40 braniborských vesnic se chce proti plánovanému odbagrování bránit. Zástupci obcí podepsali společné prohlášení. Nicméně Uhelný výbor Oblastního plánovacího svazu Horní Lužice-Dolního Slezska (název oblasti) 24. října schválil zahájení příprav plánu na rozšíření dolu Wochozy (něm. Nochten). Výsledkem by mohlo být povolení odbagrování Miłorazu, Mulkec, Rowného a částí Slepého, které by způsobilo přesídlení 1200 obyvatel. První návrh plánu má být hotov do dubna 2008. Domowina lituje tohoto rozhodnutí, ale protesty

neplánuje, protože prý se dotčení lidé bránit nechtějí, jak sdělil předseda Jan Nuk.

(SR 16., 25. a 26. 10.)

Škola dolnolužickosrbského jazyka a kultury v Chotěbuzi 8. listopadu oslavila své 15. výročí. Jejich kursů a seminářů se za dobu trvání zúčastnilo zhruba 26 000 lidí. Škola nabízí jazykové kursy v dolní lužické srbštině a polštině a dále například oblékání kroje. Ředitelkou školy je Marija Elikowska-Winklerowa.

(SR 8. 11.)

Zelení v Braniborsku požadují dvojjazyčné **německo-lužickosrbské hlášení ve vlacích** v Dolní Lužici. Důvodem ovšem je, že tímto způsobem by návštěvníci již ve vlaku mohli mít styk s dolní srbštinou, a tak poznat svéráz této oblasti.

(SR 1.-2. 12.)

ZE SVĚTA

Obrazy Hendricha Božidara Wjely budou od léta příštího roku vystaveny v Ermitáži v Petrohradě. Mělo by být vystaveno 60 jeho děl. Výstavu jeho obrazů bylo možné dosud vidět v Budyšině, Dessau (Děšavě) a Zhořelci. Wjela se narodil roku 1778, maloval krajiny a mimo jiné se zúčastnil expedice cara Alexandra I. na Kavkaz, kde působil jako kartograf.

(SR 23. 10.)

Autorem zpráv je Ondřej Doležal.

s TOMÁŠEM PODIVÍNSKÝM

Oslav 100 let Společnosti přátel Lužice se účastnil i Mgr. Tomáš Podivínský, generální konzul ČR v Drážďanech. Při této příležitosti jsme se jej zeptali na několik otázek.

Tomáš Podivínský (1969) vystudoval Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy a Diplomickou akademii v Praze. Řídil exportní oddělení velkých českých strojírenských firem. V diplomacii pracoval na Ministerstvu zahraničních věcí jako poradce vrchního ředitele sekce ekonomické a informační, na velvyslanectví ČR ve Vídni byl téměř sedm let tiskovým mluvčím úřadu a koordinoval problematiku jaderné elektrárny Temelín. Po návratu do Prahy v roce 2003 vykonával funkci ředitele Kabinetu ministra zahraničních věcí. V roce 2005 byl jmenován generálním konzulem České republiky v Německu, se sídlem v Drážďanech.

Jste oficiálním představitelem českého státu. Co považujete za nosné téma česko-lužických vztahů na politické úrovni? V čem vidíte význam česko-lužickosrbské spolupráce?

Ve vzájemném obohacování – zní to jako fráze, ale v realitě má hluboký a mnohovrstevný obsah, který vnímá každý, kdo se s Lužickými Srby setkal „in natura“. Jednosměrný vztah, kdy má Česká republika pomáhat Lužickým Srbům, natahujícím dlaň – jakýsi ne příliš důstojný vztah staršího a mladšího bratra, to by bylo špatně. Přestože možnosti obou stran jsou nesrovnatelné, a lužickosrbská témata nikdy nebude masovou celočeskou a ani všichni Lužičtí Srbové nebudou upínat zrak do Čech, mohou se obě prostředí obohacovat a spolupracovat. Možností je spousta – od kultury a tradic, přes jazyk, literaturu, divadlo, turistiku, až po univerzitní vzdělávání nebo komerční aktivity.

Dlouhodobá a kvalitní spolupráce nemůže stát jen na vztahu donor-obdarovaný, podbarveném tóny tklivého sentimentu. Kultura a tradice jsou významnou součástí Lužických Srbů, ale ad futurum je třeba, aby lužickosrbský život měl současně-moderní komponenty, atraktivní pro mladé lidi ve 21. století, době internetu na mobilním telefonu a dálnice Budyšin-Praha. Nosnou bází by mohla být intenzivnější školská spolupráce – a studium mladé lužickosrbské generace na českých univerzitách – zde vidím velké šance k pestrému rozvoji vztahů odpovídajícím dnešní době. Investice do vzdělání jsou neefektivnější vynaložené prostředky, neboť umožňu-

jí otevírat kreativní možnosti dalšího rozvoje. A srbština a srbská kultura by se tak více dostávala do akademického prostředí, médií a povědomí české populace obecně. Je velmi důležité, že Lužičtí Srbové mají v České republice oficiálně statut krajanů, což jim umožňuje účastnit se programů určených na podporu krajanového života v teritoriu a skýtá i výhody v České republice.

Existuje nějaká možnost pomoci při záchraně lužickosrbského školství? Lužičtí Srbové si například v roce 2001 velmi vážili daru české vlády na podporu školy v Chrósćicích.

Školství v Sasku je plně v kompetenci Svobodného státu Sasko, Česká republika může pomáhat vysíláním učitelů češtiny, českými učebnicemi, školními pomůckami a podobně, což také intenzivně činí. Školská témata jsou předmětem všech bilaterálních českosaských rozhovorů, návštěvy srbských škol na programu českých politických představitelů při návštěvách Saska, ale i expertů z českého ministerstva školství i našeho konzulátu.

Primární aktivita však je na straně Lužických Srbů samotných – a týká se nejen zajištění alespoň přiměřeného počtu žáků ve školách, ale především atraktivitu školního programu a jeho propagace v regionu. Pokud školy nabízejí zajímavý a kvalitní program výuky a dokáží jej dobře propagovat – to znamená, že rodiče školou povinných dětí zjistí, že se vyplatí takovou školu navštěvovat, nemají nouzi o žáky – a se zájmem se zvyšují také možnosti i pro šíření srbštiny a srbské kultury i třeba mezi čistě německou populaci bez jakékoli srbské konotace. Kvalitní inspiraci s velkými zkušenostmi by mohla být třeba česká škola Jana Amose Komenského ve Vídni.

Také rozšíření výuky češtiny a třeba i polštiny na srbských školách od první třídy kontinuálně až do maturity by mohlo pomoci k atraktivitě těchto škol – neboť ve zmíněných slovanských jazycích sousedů je možné dále pokračovat v akademickém vzdělání a získávat další kompetence, které jsou pak konkurenční výhodou v profesním, ale obecně i v osobním životě – a to se jistě vyplatí!

Od 18. století je hlavním místem česko-lužických kulturních styků pražský Lužický seminář. V 19. století zde působily vynikající osobnosti českého veřejného života (J. Dobrovský, V. Hanka, K. J. Erben ...). Už více než pět let ale přátelé Lužice do semináře nesmí. Jak vidíte jeho budoucnost?

Lužický seminář je tradiční, historicky profilované místo Lužických Srbů v Čechách, ke kterému mají srdeční vztah – důvody jsou známé a respektovatelné. Že jde o významnou adresu, netřeba zdůrazňovat, i ulice se jmenuje – jistě ne náhodou – U Lužického semináře. Ministerstvo zahraničních věcí se vel-

mi snaží, aby Lužičtí Srbové mohli některé prostory tohoto domu sdílet, v této věci bylo vedeno mnoho jednání a napsáno hodně dopisů – jak na úrovni ministrů, tak i premiérů a toto složité téma je stále aktivní. Využití těchto prostor by mělo odpovídat nejen tradicím, ale především aktuálním potřebám a možnostem. Nevidím smysluplného využití celé budovy jen pro spolkový život lužickosrbské menšiny v Praze, ale dovedl bych si představit sdílení některých vybraných prostor, současně za běžného provozu této budovy – a v tomto smyslu jsem dobré naděje.

Do 2. světové války existovala v Drážďanech česká menšina. Kde vidíte poslání drážďanského konzulátu dnes?

Abychom byli poslání dobrých zpráv o česko-saské spolupráci a hlavně aktivními spoluautory pozitivních kapitol v této „sousedské knize“, musíme držet dobrou česko-saskou komunikační kompetenci – to znamená vidět vzájemné regionální vztahy kontextuálně a tak je i podporovat. Hranice budou od 21. prosince definitivně existovat už jen v hlavách lidí – a tak se snažíme pomáhat je odbourávat i zde. Ve spojené Evropě – a vůbec v globální světové vesnici – už dávno neplatí dělení na Sasy a Čechy, jsme jeden region, který bude úspěšnější, když bude více spolupracovat. Z globálního pohledu nejsme konkurenti, ale partneři. Mnozí to už vnímají a prakticky žijí – a tak mají úspěchy!

Díky geografickému sousedství a členství v Evropské unii jsme ke spolupráci skoro bych řekl odsouzeni, ale v pozitivním smyslu slova. Vyhrávají ti, kteří tuto skutečnost berou nikoli jako trpký osud, ale jako šanci aktivně spoluvytvářet společný region, i své bezprostřední okolí. Praxe aktivních lidí i firem ukazuje, že takové šance se výrazně zvyšují právě evropskou integrací, díky které zde nedochází k žádné ztrátě suverenity, ale naopak – k většímu sebevědomí a tím i profilaci vlastní suverenity v rámci Evropy. To je vidět na firmách, v kultuře, mezi studenty..., což nejen těší, ale i dává motivaci.

Z čeho se skládá každodenní agenda konzulátu?

Základní kameny jsou čtyři: Politická reprezentace a budování česko-saských vztahů, podpora ekonomických vazeb, spolupráce v kultuře a vizeová a konzulární problematika – která je ale spíše technicko-administrativního charakteru. Kromě Saska máme na starosti také Sasko-Anhaltsko a Durynsko.

Politika obsahuje přípravu návštěv ministrů, premiérů i prezidentů, dvoustranných smluv i ve spolupráci krajů se zdejšími vládními prezidii a na komunální rovině, jednání o podmínkách usnadňujících přeshraniční spolupráci a fungování každodenních sousedských vztahů, od dopravních cest přes ekologii, cestovní ruch, podnikatelské aktivity až třeba po poskytování zdravotní péče či nejrůznější partnerství škol a četných nevládních organizací a občanských sdružení.

Obchodní oddělení se zabývá hlavně podporou malých a středních podniků, spoluorganizuje jejich účasti na veletrzích, podává informace o investičních a obchodních podmínkách, kontaktuje firmy s Hospodářskými komorami, Kontaktními centry, či přímo s vhodnými firmami, pořádá semináře a stará se o podporu vzájemného obchodu, ve kterém jsme se Saskem výrazně aktivnější.

Konzulární oddělení nejen uděluje víza cizincům, kteří je potřebují, ale také vyřizuje třeba rodné listy dětí, cestovní pasy českým občanům, můžeme vystavit náhradní cestovní doklady – a třeba i právoplatně oddat snoubence – ale pozor, rozvádět už nemůžeme!

Velmi pestrou a zde vyhledávanou kulturní spolupráci a prezentaci české kultury plně zajišťuje České centrum, které sídlí v Drážďanech na atraktivní adrese na *Hauptstrasse* a je tak i pro návštěvníky mimo jiného i snadno dosažitelné.

V den oslav století naší Společnosti přátel Lužice 10. listopadu se v Praze uskutečnilo vystoupení pravicových extremistů. Politolog Zdeněk Zbořil z Karlovy univerzity se obává jejich propojení s německými nacionálními demokraty, kteří mají dokonce zastoupení v saském zemském sněmu, a podporuje je zhruba deseti saských voličů.

Ti, kdo propagují ideologii plynových komor, speciálních diet, aby statisíce jiných lidí bylo možné efektivněji týrat, zabíjet a pálit v pecích, se nemají kde shromažďovat, kde pochodovat, a ve slušné společnosti ani co hledat.

V saském zemském parlamentu má Nacionálně-demokratická strana Německa 9,2 %. O mravním profilu této strany vypovídají i její poslanci – tedy partajní elita, z nichž jsou někteří vyšetřováni nejen za oslavné projevy na Adolfa Hitlera – což by se dalo čekat, ale také třeba za nedovolené nošení zbraní, držení či šíření dětské pornografie a podobně. Význam této strany však není zdaleka tak velký, jak se mediálně prezentuje, spousta hlasů dostala NPD od „protestních voličů“ – tedy nejrůznější nespokojených lidí – prostě z trucu. Mediální přeceňování pravicového extremismu a neonacismu v Sasku slouží jen pravicovým radikálům k jejich reklamě a profilaci zdánlivé síly, jež ale nemá s realitou nic společného. Z takové publicity se pak raduje maximálně hrstka skutečně skalních nácků.

Většina Sasů se velmi tvrdě distancuje od neonacismu či diskriminace, nebo se v případech jejich projevů i aktivně účastní akcí proti nim. Saská společnost je různě diferencovaná, ale v drtivé většině demokratická. Žádné hnědé nebezpečí odtud nehrozí, ani spojením s českými nácky. Pokud se většinová společnost bude stavět proti těmto tendencím alespoň jako dosud a nebude slepá ani na pravé, ale ani na levé oko, tak jí to posílí a extrémisty vymezí mimo lidskou společnost – kam také patří.

Za rozhovor děkuje Radek Čermák.

Pozvánka

V lednu Vás zveme na promítání filmové tvorby mladých Srbů. Bude se konat 29. ledna na Filozofické fakultě UK, Nám Jana Palacha 2, Praha 1, v 18 hodin ve Slavistické knihovně. Dále plánujeme ve stejnou dobu a na stejném místě na 26. 2. přednášku M. Wałdy pod názvem Menšina a většina v liberální demokracii a na 25. března přednášku Jana Zdichynce o Ticinovi.

Děkujeme Magistrátu hlavního města Prahy za poskytnutí grantu ve výši 80 000,- Kč na nový nábytek pro Hórnikovu knihovnu.

Česko-lužický věstník. Časopis o Lužici, sorabistice, literatuře a menšinové politice. Česko-serbski wěstnik. Časopis wo Serbach,

serbowědže, pismowstwje a mjeńšinowej politice. Vychází ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech v nákladu 300 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,-Kč.

• Vydává Společnost přátel Lužice/ Towaršnosť přečelow Serbow/ Towarišnosť psijašelow Serbow, **styčná adresa:** náměstí Jana Palacha 2, Praha I-Josefov, CZ-116 38, www.luzice.cz. • **Bankovní spojení:** ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300. • **Vedoucí redaktor:** Mgr. Ondřej Doležal, Brožíkova 359,

Kladno-Kročehlavy, CZ-272 01, tel. +420 720 330 290, el. adresa: ondrakladno@centrum.cz. • **Zástupce vedoucího redaktora:** Radek Čermák

• **Redaktoři:** PhDr. Zuzana Bláhová, PhD., Mgr. Kinga Kijová, Mgr. Vladislav Knoll, Mgr. Josef Šaur, Dr. Giuseppe Maiello, PhD.

• **E-mail redakce:** cesko-luzickyvestnik@centrum.cz. • **Předplatné na rok 2008:** ČR 200,- Kč, členské příspěvky 300,- Kč, zahraniční 20 €, při platbě v hotovosti 15 €, sociálně slabí mohou požádat o snížení. • **Objednávky:** Klára Poláčková, Pionýrů 310/5,

289 23 Milovice, tel. a SMS +420 607 588 684, el. adresa: polackova.klara@seznam.cz. Abonenci ze ZRN těž prez referenta Domowiny za kulturne naležnosť a wukraj, Budyšin. • Předplatné je vázáno na kalendářní rok a je splatné nejpozději do konce března. Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit.

Stížnosti na nezaslání vyřizuje Klára Poláčková. • Redakce se nezotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvku odpovídají příslušní autoři.

• Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.luzice.cz, pokud je dílo již zatíženo autorskými právy,

platí zásady prvotního zdroje. • Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků. • MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790